

SENAT DE BELGIQUE**SESSION DE 1990-1991**

16 AVRIL 1991

Projet de loi modifiant les lois sur les sociétés commerciales coordonnées le 30 novembre 1935 dans le cadre de l'organisation transparente du marché des entreprises et des offres publiques d'acquisition — Article 11

AVIS

**DE LA COMMISSION
DES AFFAIRES SOCIALES A
LA COMMISSION «AD HOC»
SOCIETES COMMERCIALES**

*
* *

**RAPPORT
DE M. OTTENBOURGH**

Ont participé aux travaux de la Commission

1. Membres effectifs: MM. Egelseers, président, Anthuenis, Mme Blomme, MM. Boel, De Backer, Deghilage, Deneir, Gevenois, Lenfant, Moens, Petitjean, Prieels, Schoeters, Mme Staels, Dompas, MM. Stroobant, Taminaux, Valkeniers, Vannieuwenhuysse et Ottenbourg, rapporteur.

2. Membres suppléants: MM. Bonin, Hatry, Mme Maximus et M. Pataer.

3. Autres sénateurs: M. Cooreman et Mme Harnik.

R. A 15175*Voir*

Document du Sénat.

1107-1 (1990-1991). Projet de loi.

BELGISCHE SENAAT**ZITTING 1990-1991**

16 APRIL 1991

Ontwerp van wet tot wijziging van de wetten betreffende de handelsvennootschappen gecoördineerd op 30 november 1935 in het kader van een doorzichtige organisatie van de markt van de ondernemingen en van de openbare overnameaanbiedingen — Artikel 11

ADVIES

**VAN DE COMMISSIE
VOOR DE SOCIALE AANGELEGENHEDEN
AAN DE COMMISSIE
«AD HOC» HANDELSVENNOOTSCHAPPEN**

*
* *

**VERSLAG UITGEBRACHT
DOOR DE HEER OTTENBOURGH**

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen

1. Vaste leden: de heren Egelseers, voorzitter, Anthuenis, mevr. Blomme, de heren Boel, De Backer, Deghilage, Deneir, Gevenois, Lenfant, Moens, Petitjean, Prieels, Schoeters, mevr. Staels, Dompas, de heren Stroobant, Taminaux, Valkeniers, Vannieuwenhuysse en Ottenbourg, rapporteur.

2. Plaatsvervangers: de heren Bonin, Hatry, mevr. Maximus en de heer Pataer.

3. Andere senatoren: de heer Cooreman en mevr. Harnik.

R. A 15175*Zie*

Gedr. St. van de Senaat.

1107-1 (1990-1991). Ontwerp van wet.

La Commission des Affaires sociales a consacré ses réunions des 14 et 26 mars 1991 à l'examen de l'article 11 du projet de loi susmentionné. Cette discussion a eu lieu par suite d'une décision prise par le Sénat le 7 mars 1991.

*
* *

DISCUSSION

Avant d'entamer la discussion proprement dite, un membre remarque qu'il conviendrait d'examiner conjointement l'article 11 du projet de loi en question et la proposition n° 1175, déposée par M. Cooreman.

L'intervenant rappelle qu'à l'occasion de la discussion en commission de la proposition de loi Cooreman, le ministre de l'Emploi et du Travail avait annoncé qu'il demanderait l'avis du Conseil national du travail à cet égard. Il serait bon que le C.N.T. puisse également émettre un avis à propos de l'article 11 du projet de loi. Qui plus est, l'article 8 du projet devrait, lui aussi, être soumis pour avis audit conseil.

Ensuite se pose un problème de fond. L'article 11 offrant de nombreuses possibilités, il faut s'attendre à ce que les entreprises industrielles en fassent usage. Toutefois, cet article ne s'appliquera pas dans de nombreux autres secteurs, tel le secteur non marchand.

Un autre membre, le président de la Commission *ad hoc*, signale qu'il n'a pas été informé de ce que l'article 11 avait été transmis pour avis à la Commission des Affaires sociales. Une telle information est pourtant élémentaire si l'on veut que la discussion du projet se déroule d'une manière ordonnée.

L'intervenant remarque aussi que la proposition Cooreman n'a aucun rapport avec l'article 11 du projet. Or, un membre propose à présent d'aller encore plus loin en examinant également l'article 8. Une telle manière de procéder risque de dérégler complètement les travaux du Sénat.

L'intervenant ne s'oppose pas à la discussion de l'article 11, mais il estime que si l'on veut étendre la discussion à d'autres articles, il convient de demander l'accord préalable du Président du Sénat.

Le Président répond que la procédure suivie est correcte. La Commission a demandé au Président du Sénat à pouvoir émettre un avis à propos de l'article 11, ce qui lui a été accordé.

Il n'appartenait pas au Président de la Commission des Affaires sociales d'en informer le Président de la Commission *ad hoc*.

De Commissie voor de Sociale Aangelegenheden heeft haar vergaderingen van 14 en 26 maart 1991 gewijd aan de bespreking van artikel 11 van het hierboven vernoemd ontwerp van wet. Die bespreking heeft plaatsgevonden tengevolge van een beslissing van de Senaat van 7 maart 1991.

*
* *

BESPREKING

Alvorens de eigenlijke bespreking aan te vatten merkt een lid op dat artikel 11 van het voorliggende wetsontwerp en het voorstel nr. 1175, ingediend door de heer Cooreman, samen zouden moeten worden behandeld.

Het lid brengt in herinnering dat naar aanleiding van de bespreking in de Commissie van het wetsvoorstel-Cooreman, de Minister van Tewerkstelling en Arbeid heeft aangekondigd dat hij daarover het advies van de N.A.R. zou vragen. Het zou goed zijn dat de N.A.R. ook advies zou kunnen uitbrengen over artikel 11 van het ontwerp. Bovendien zou ook artikel 8 van het ontwerp voor advies aan die Raad moeten worden voorgelegd.

Voorts is er nog een inhoudelijk probleem. Het artikel 11 biedt heel wat mogelijkheden. Het valt te verwachten dat de industriële bedrijven daarvan gebruik zullen maken. Maar in heel wat andere sectoren en met name in de non-profit sector zal dit artikel geen toepassing kunnen vinden.

Een ander lid, voorzitter van de Commissie *ad hoc*, merkt op dat hem niet werd medegedeeld dat artikel 11 voor advies naar de Commissie voor de Sociale Aangelegenheden werd verwezen. Zulk een kennisgeving is nochtans elementair, wil men dat de bespreking van het ontwerp op een ordelijke manier kan verlopen.

Het lid merkt nog op dat het voorstel-Cooreman helemaal geen verband houdt met het artikel 11 van het ontwerp. Nu wordt door een lid voorgesteld nog verder te gaan en ook artikel 8 te bespreken. Zulk een werkwijze dreigt te leiden tot een volledige ontreding van het werk van de Senaat.

De spreker verzet zich niet tegen de bespreking van artikel 11 maar indien de discussie tot andere artikelen wordt uitgebreid, dient hierover vooraf de toestemming van de Voorzitter van de Senaat te worden gevraagd.

De Voorzitter antwoordt dat de gevolgde procedure correct is. De Commissie heeft aan de Senaatsvoorzitter gevraagd advies te mogen verstrekken over artikel 11, hetgeen werd toegestaan.

Het was niet aan de Voorzitter van de Commissie voor de Sociale Aangelegenheden hiervan kennis te geven aan de Voorzitter van de Commissie *ad hoc*.

L'intervenant suivant remarque qu'en Commission *ad hoc*, il a suggéré que l'ensemble du projet de loi soit transmis pour avis à la Commission des Affaires sociales. Aucune suite n'a été donnée à cette suggestion.

Selon l'intervenant, l'article 11 traite d'un aspect particulier du problème plus général de l'actionnariat du personnel.

L'actionnariat ouvre trois possibilités, dont deux figurent dans la proposition Cooreman, à savoir, d'une part, l'organisation d'une forme de participation et, d'autre part, une modalité de la formation des salaires.

Le but du projet est différent et a trait à l'internationalisation des entreprises. S'il est vrai que le projet a un lien avec le problème susmentionné, il n'y est toutefois question ni de participation ni de formation des salaires.

Il est néanmoins clair qu'une des conséquences de l'actionnariat est une forme de participation des travailleurs à la gestion des entreprises.

Cet actionnariat a également une influence sur les relations de travail dans les entreprises. Il est évident que si, à la fin de l'année, aucun dividende n'est distribué aux membres du personnel-actionnaires, la faute en sera rejetée sur ces derniers s'il y a eu une grève en cours d'année.

Après en avoir sérieusement débattu, la Commission *ad hoc* a déclaré qu'en ce qui concerne l'article 11, la disposition projetée avait des implications non seulement économiques, mais également sociales. Dès lors, il est évident que l'on devrait consulter le C.N.T. ou le C.C.E.

En outre, la commission a estimé que, compte tenu de ce double aspect, il était nécessaire d'associer les travailleurs, par le biais de leurs syndicats, à l'ensemble de cette opération consistant en une augmentation de capital et en l'émission de valeurs immobilières réservées aux membres du personnel.

Les syndicats n'ont pas été consultés au moment de la rédaction du projet. En organisant une telle consultation à l'heure qu'il est, l'on risque de bloquer la discussion pour une durée plus ou moins longue.

En Commission *ad hoc*, un certain consensus s'est dégagé quant à la proposition suivante: le Sénat demanderait l'avis du C.N.T. ou du C.C.E., tout en poursuivant ses travaux. La Chambre pourrait alors tirer parti de cet avis.

En ce qui concerne le contenu de l'article 11, le texte devrait établir une distinction entre les aspects économiques et sociaux.

Een volgende spreker merkt op dat hij in de Commissie *ad hoc* de suggestie heeft gedaan heel het ontwerp voor advies aan de Commissie voor de Sociale Aangelegenheden over te zenden. Op die suggestie werd niet ingegaan.

Volgens de spreker wordt in artikel 11 één aspect behandeld van het meer algemeen probleem van het aandeelhouderschap van het personeel.

Ter zake zijn er drie mogelijkheden waarvan er twee voorkomen in het voorstel-Cooreman, namelijk via aandeelhouderschap een vorm van inspraak en van de andere kant een vorm van loonvorming organiseren.

Het doel van het ontwerp is anders en houdt verband met de internationalisering van de bedrijven. Het ontwerp leunt wel aan bij de bovenvermelde problematiek zonder dat er evenwel sprake is van inspraak of loonvorming.

Het is nochtans duidelijk dat een van de gevolgen van het aandeelhouderschap is dat men komt tot een vorm van deelname door de werknemers aan het beheer van de ondernemingen.

Dat aandeelhouderschap heeft ook gevolgen voor de arbeidsverhoudingen in de bedrijven. Het is evident dat, wanneer op het einde van het jaar geen dividend wordt uitgekeerd aan de personeelsleden-aandeelhouders, zij hiervan de schuld zullen krijgen wanneer er in de loop van het jaar een staking is geweest.

In de Commissie *ad hoc* werd hierover ernstig gediscussieerd en werd gesteld, met betrekking tot artikel 11, dat de voorgestelde bepaling niet alleen economische maar ook sociale implicaties heeft. Het is dus evident dat men de N.A.R. of de C.R.B. zou moeten consulteren.

Voorts werd gesteld dat het, gelet op het dubbel aspect, nodig is dat de werknemers via hun vakbonden betrokken worden bij heel die operatie zijnde de kapitaalverhoging en de uitgifte van aandelen uitsluitend bestemd voor het personeel.

Op het ogenblik dat het ontwerp werd opgesteld, werden de vakbonden niet geconsulteerd. Door die consultatie nu te laten plaatsvinden, dreigt men de bespreking voor min of meer lange termijn te blokkeren.

In de Commissie *ad hoc* is een zekere consensus gegroeid rond het volgende voorstel: de N.A.R. of de C.R.B. zou om advies worden gevraagd. Inmiddels zou de Senaat de werkzaamheden voortzetten. De Kamer zou dan van het advies kunnen gebruik maken.

Wat de inhoud van artikel 11 betreft, zou een onderscheid in de tekst moeten worden gemaakt tussen de economische en de sociale aspecten.

Pour ce qui est des décisions économiques dans les entreprises, celles-ci sont prises par l'employeur. Autrement dit, le principe de l'augmentation de capital devrait faire l'objet d'une concertation en conseil d'entreprise, étant entendu que c'est le conseil d'administration ou l'assemblée générale qui prend la décision finale.

Quant aux aspects sociaux, l'intervenant estime qu'il conviendrait d'appliquer la C.C.T. n° 5. Celle-ci donne à la délégation syndicale le pouvoir de mener des négociations en vue de la conclusion d'une C.C.T. Autrement dit, les implications sociales de l'augmentation de capital au sens de cet article doivent faire l'objet d'un accord entre syndicats et entreprise.

Un autre membre n'est pas partisan d'amender l'article 11 dans le sens proposé par le préopinant.

A son avis, l'article 11 devrait être retiré du projet. Au moment de sa rédaction, l'article 11 n'a pas fait l'objet d'une concertation avec les organisations syndicales. Il est impensable que l'on mette au point des dispositions touchant les travailleurs sans demander l'avis des syndicats. C'est la raison pour laquelle la proposition Cooreman a été transmise pour avis au Conseil national du travail.

Les présidents de la F.G.T.B. et de la C.S.C. ont déjà fait savoir ne pas pouvoir marquer leur accord de principe sur le contenu de l'article 11. De plus, ils insistent pour que cette matière fasse l'objet d'une concertation au sein des organes appropriés.

Selon l'intervenant, les syndicats estiment que les travailleurs doivent être aussi indépendants que possible des employeurs. On ne peut en arriver à une confusion des intérêts telle que l'intérêt du travailleur soit lié à la politique que l'employeur a décidé de suivre. La participation des travailleurs dans les entreprises affaiblit en fait l'action syndicale.

En outre, il faut tenir compte que, tout en étant actionnaire, le travailleur n'est pas étroitement associé au processus décisionnel. Il en devient plutôt totalement tributaire. Une telle situation ne sera ou ne pourra pas être acceptée par les syndicats.

Plus on va dans le sens d'un actionnariat des travailleurs, moins on accordera d'importance à la conclusion d'accords salariaux. Qui plus est, l'article ne témoigne pas vraiment d'une grande solidarité.

La question se pose de savoir s'il faut courir un tel risque sans demander l'avis des syndicats.

Un préopinant estime que le dernier intervenant décrit une situation à la japonaise, c'est-à-dire un pays où le travailleur travaille dans une entreprise, y passe ses vacances, etc., en d'autres termes où il y a un lien total qui enlèverait aux syndicats toute combati-

Wat de economische beslissingen in de bedrijven betreft, is de besluitvorming in handen van de werkgever. Met andere woorden over het beginsel van de kapitaalverhoging zou in de ondernemingsraad overleg dienen plaats te grijpen, met dien verstande dat de raad van bestuur of de algemene vergadering de uiteindelijke beslissing zou nemen.

Wat de sociale aspecten betreft, vindt het lid dat C.A.O. nr. 5 zou moeten worden toegepast. Die C.A.O. verleent de syndicale delegatie de bevoegdheid onderhandelingen te voeren leidend naar een C.A.O. Met andere woorden, over de sociale implicaties van de kapitaalverhoging zoals bedoeld in dit artikel, zouden de vakbonden en de ondernemingen tot een akkoord moeten komen.

Een ander lid zegt geen voorstander te zijn van de amendering van artikel 11 zoals voorgesteld door de voorgaande spreker.

Naar zijn mening zou artikel 11 uit het ontwerp moeten worden gelicht. Toen artikel 11 werd opgesteld, werd er geen overleg gepleegd met de vakorganisaties. Het is ondenkbaar dat wanneer regelingen ter sprake komen die de werknemers aanbelangen, zulks zou gebeuren zonder de mening van de vakbonden te vragen. Daarom ook werd het voorstel Cooreman verwezen naar de Nationale Arbeidsraad.

De voorzitters van A.B.V.V. en A.C.V. hebben al laten weten principieel niet te kunnen instemmen met de inhoud van artikel 11. Voorts dringen zij aan op overleg over deze materie in de geëigende organen.

Volgens dit lid leeft bij de vakbonden de overtuiging dat de werknemers zo onafhankelijk mogelijk dienen te staan ten opzichte van de werkgevers. Men mag niet tot een zodanige belangenvermenging komen dat het belang van de werknemer gebonden wordt aan de beleidsvorming van de werkgever. Door participatie in de bedrijven wordt de syndicale actie in feite ontkracht.

Men moet bovendien rekening houden met het feit dat, ook al is men aandeelhouder, men niet in belangrijke mate betrokken wordt bij de besluitvorming. Men wordt veeleer totaal afhankelijk. Die situatie zal of kan door de vakbonden niet worden aanvaard.

Hoe meer men in de richting van aandeelhouderschap voor werknemers gaat, des te minder aandacht zal er worden besteed aan het afsluiten van loonakkoorden. Bovendien is het artikel niet direct een vorm van solidariteit.

De vraag rijst of men dat risico moet lopen zonder de mening van de vakbonden te vragen.

Een van de voorgaande sprekers meent dat de laatste intervenant een toestand op zijn Japans beschrijft, omdat in dat land de werknemer in een bedrijf werkt, er zijn vakantie doorbrengt, enz.; daar bestaat met andere woorden een algehele binding die de vakbon-

vité et leur donnerait un degré de dépendance considérable à l'égard de l'employeur si jamais l'article 11 était appliqué.

Ce membre ne défend pas le projet de loi et l'article 11 le laisse assez indifférent. Mais certains groupes au Parlement estiment que la participation des travailleurs représente un élément utile, positif et intéressant et que dans la mesure où cette participation reste limitée, elle peut constituer une élévation du point de vue du travail, mais aussi un élément éducatif et formateur pour le travailleur.

Le membre souligne que l'article 11 ne conduira jamais qu'à des participations marginales, c'est-à-dire symboliques. Il n'est pas question d'en faire une part de la rémunération. Ce n'est d'ailleurs pas possible étant donné que le travailleur doit payer la participation.

Cependant la Commission *ad hoc* a également relevé certains aspects négatifs :

- la durée du blocage des titres (cinq ans) est considérée comme étant trop longue;

- il faut éviter que la souscription ou la non-souscription par le travailleur ait une influence sur les relations de ce dernier avec l'employeur;

- la politique de l'entreprise peut nécessiter des investissements importants. Ces investissements peuvent se faire en renonçant pour une période déterminée aux dividendes. Si un travailleur décide d'acheter des actions au début de ladite période, il ne sera pas très heureux. Il y a moyen de remédier à ce problème en disant que les entreprises qui émettent des titres à souscrire par les travailleurs prévoient, par exemple, dans leurs statuts une disposition qui indiquerait qu'un dividende est distribué s'il y a bénéfice.

L'intervenant admet que le C.N.T. ou le C.C.E. aurait pu être consulté, mais l'article 11 n'est qu'un élément d'un ensemble qui ne constitue pas une matière qui aurait dû faire l'objet d'une telle consultation. D'ailleurs, le C.C.E. a déjà été consulté sur les instruments de défense dont disposent les entreprises belges pour le cas d'une offre publique d'achat.

L'intervenant conclut que les propos du préopinant en ce qui concerne la portée de l'article 11 sont excessifs. Il souhaite que l'article 11 soit maintenu. La consultation, même si elle est faite au cours de la procédure parlementaire, gardera son intérêt.

A quoi le préopinant réplique que la participation des travailleurs est en effet marginale, mais que c'est là le début d'une opération de grande envergure.

den alle slagkracht zou ontnemen en hen in hoge mate afhankelijk zou maken van de werkgever indien artikel 11 ooit werd toegepast.

Dat lid verdedigt het wetsontwerp niet en artikel 11 laat hem vrij onverschillig. Maar sommige fracties in het Parlement zijn van oordeel dat participatie van de arbeiders nuttig, positief en interessant is en dat ze, als ze beperkt blijft, een stimulans kan betekenen wat het werk betreft maar ook een opvoedend en vormend element voor de werknemer.

Het lid onderstreept dat artikel 11 tot niet meer dan marginale, dat wil zeggen symbolische participaties zal leiden. Er is geen sprake van om daar een deel van de bezoldiging van te maken. Dat is trouwens niet mogelijk, gelet op het feit dat de werknemer die participatie moet betalen.

De Commissie *ad hoc* heeft echter eveneens op een paar negatieve aspecten gewezen :

- de duur van de blokkering van de effecten (vijf jaar) wordt als te lang beschouwd;

- er dient te worden vermeden dat de inschrijving of niet-inschrijving door de werknemer een invloed heeft op zijn betrekkingen met de werkgever;

- het ondernemingsbeleid kan aanzienlijke investeringen noodzakelijk maken. Die investeringen kunnen geschieden door voor een bepaalde periode af te zien van de dividend. Indien een werknemer besluit aandelen te kopen aan het begin van die periode, zal hij niet erg gelukkig zijn. Dat probleem kan worden verholpen door te zeggen dat de ondernemingen die titels uitgeven waarop door de werknemers kan worden ingeschreven, in hun statuten bijvoorbeeld een bepaling opnemen die zou aangeven dat een dividend wordt uitgekeerd indien er winst is.

Spreker geeft toe dat de N.A.R. of de C.R.B. hadden kunnen worden geraadpleegd, maar artikel 11 is maar een deel van een geheel dat geen aangelegenheid is waarover normaal gesproken een dergelijk advies moest worden gevraagd. De C.R.B. werd trouwens reeds geraadpleegd over de verdedigingsmiddelen waarover de Belgische bedrijven beschikken in geval van een overnamebod.

Spreker besluit dat de vorige spreker in zijn uitlatingen omtrent de draagwijdte van artikel 11, enigszins overdrijft. Hij wenst dat artikel 11 wordt gehandhaafd. De raadpleging, zelfs indien zij plaats vindt in de loop van de parlementaire procedure, zal haar belang behouden.

De voorgaande spreker repliceert hierop dat de participatie door de werknemers inderdaad marginaal is, maar dat dit de start is van een operatie van grotere omvang.

Il dit être en possession d'une lettre des syndicats d'où il ressort que ceux-ci sont opposés aux articles 8 et 11 du projet. Pourquoi ne pas associer les syndicats à la discussion de celui-ci?

L'article 11 non seulement constitue une déclaration de guerre aux syndicats, mais également témoigne d'un mépris à leur égard.

Selon un sénateur, cet article fait l'objet d'un débat idéologique, ce qui est une bonne chose puisqu'il s'agit d'un élément d'un débat beaucoup plus large.

On se trompe en disant que cet article constitue une atteinte à la solidarité et à la sécurité sociale.

Il s'agit en fait d'un cadeau des actionnaires et non pas de la société. Lorsqu'une société décide que les travailleurs peuvent souscrire à une augmentation de capital à des conditions plus favorables que celles applicables à d'autres personnes, cela entraîne une diminution de la valeur des actions existantes. Un tel geste n'est évidemment pas gratuit (*do ut des*).

Ce modèle de collaboration est déjà appliqué dans les pays voisins. Le système français va d'ailleurs beaucoup plus loin puisqu'il impose une obligation. L'article 11 ne fait que créer une possibilité.

Par ailleurs, point n'est besoin d'une loi pour instaurer l'actionnariat des travailleurs.

Même si cet article était adopté, la Belgique accuserait encore un retard par rapport aux pays voisins. Du reste, une directive européenne est en préparation, qui va beaucoup plus loin que ce que propose le projet.

L'un des préopinants confirme que le système de la distribution des gains en capital existe depuis longtemps dans les pays voisins. Toutefois, les missions que s'attribuent les syndicats belges diffèrent de celles qu'ont les syndicats dans les autres pays. Il est vrai que ce problème devrait pouvoir faire l'objet d'une concertation préalable, avec les syndicats également. D'où la proposition de soumettre la question pour avis au C.N.T., sans suspendre la discussion du projet de loi.

Selon un autre membre, une question de procédure se poserait si l'on retirait l'article 11 du projet. La Commission a seulement demandé à pouvoir émettre un avis sur l'article 11 et non pas sur le principe de l'actionnariat du personnel. Or, l'article 11 est le seul à offrir des garanties concernant la limitation et la modulation de cet actionnariat.

Un autre membre encore renvoie au commentaire de l'article 11 (page 72), où l'on peut lire que cette dis-

Spreker zegt in het bezit te zijn van een brief van de vakbonden waaruit blijkt dat deze gekant zijn tegen de artikelen 8 en 11 van het ontwerp. Waarom niet de vakbonden betrekken bij dit ontwerp?

Het artikel 11 is niet alleen een oorlogsverklaring aan de vakbonden, het getuigt ook van misprijzen ten aanzien van die organisaties.

Volgens een senator wordt in verband met dit artikel een ideologisch debat gevoerd; dat is maar goed ook, want het gaat om een onderdeel van een veel ruimer debat.

Men vergist zich wanneer men zegt dat dit artikel een aanval is op de solidariteit en op de sociale zekerheid.

In feite gaat het om een geschenk van de aandeelhouders en niet van de vennootschap. Wanneer een vennootschap beslist dat de werknemers mogen inschrijven op een kapitaalverhoging aan gunstiger voorwaarden dan door een vreemde, betekent zulks een waardevermindering voor de bestaande aandelen. Dit gebaar wordt uiteraard niet belangeloos gedaan (*do ut des*).

Dit model van samenwerking wordt reeds in de ons omringende landen toegepast. Het Franse systeem gaat overigens veel verder. In Frankrijk wordt een verplichting opgelegd; dit artikel voert slechts een mogelijkheid in.

Overigens is er geen wet nodig om het aandeelhouderschap voor werknemers in te voeren.

Ook als dit artikel wordt aangenomen blijft België nog achterop vergeleken met de ons omringende landen. Overigens, er wordt aan een Europese richtlijn gewerkt die veel verder gaat dan datgene wat met het ontwerp wordt voorgesteld.

Een van de voorgaande sprekers is het ermee eens dat het systeem van de zogenaamde « vermogensaandeling » reeds lang in de ons omringende landen bestaat. Maar de opdrachten die de Belgische vakbonden zich toeëigenen verschillen van de opdrachten die de vakbonden in de andere landen hebben. Het is zo dat men inderdaad over dit probleem moet kunnen overleggen, ook met de vakbonden en wel vooraf. Daarom het voorstel om de zaak aan de N.A.R. voor advies over te leggen, zonder de bespreking van het ontwerp op te schorten.

Volgens een ander lid zou er een procedureel probleem rijzen wanneer artikel 11 uit het ontwerp zou worden gelicht. De Commissie heeft alleen gevraagd advies te mogen verstrekken over artikel 11 en niet over het beginsel van het aandeelhouderschap van het personeel. Welnu, artikel 11 is het enige artikel dat garanties biedt i.v.m. het beperken en het moduleren van dat aandeelhouderschap.

Nog een ander lid verwijst naar de toelichting bij artikel 11 (blz. 72) waar te lezen staat dat deze bepa-

position ne préjudicie en rien la définition de la rémunération. Le texte néerlandais parle de « vergoeding », ce qui n'est pas la même chose que « rémunération ».

D'ailleurs, que faut-il entendre par « disposition » ? Entend-on par là l'ensemble de l'article 11 ?

Le Président pense pouvoir déduire de la discussion que le but n'est pas de retarder les débats; c'est pourquoi mieux vaudrait retirer l'article 11 du projet. Il convient de consulter les interlocuteurs sociaux et il serait bon de joindre la demande d'avis à celle relative à la proposition Cooreman.

Selon le Président, il n'appartient pas à la Commission d'amender l'article 11.

La Commission doit se contenter d'émettre un avis. Elle pourrait proposer qu'il faut demander l'avis du C.N.T., par analogie avec la procédure suivie pour la proposition Cooreman.

Le représentant du ministre de la Justice fait observer que l'article 11 a été introduit « en fin de parcours » à la demande du Vice-Premier ministre Moureaux.

L'article est différent d'un article qui aurait visé la participation des travailleurs dans l'entreprise; il veut donner des garanties dans des procédures qui ne sont pas encore prévues.

L'article vise à établir le principe des augmentations de capital réservées au personnel et en tout cas à exclure la possibilité que ces actions deviennent de la rémunération déguisée. On se distancie complètement de la notion de participation rémunérative.

Le ministre des Affaires sociales a clairement dit dans une lettre adressée au ministre de la Justice qu'il acceptait l'article 11 à la condition que la distribution des actions ne se fasse pas à titre gratuit (voir exposé des motifs, p. 27, dernier alinéa).

Cette condition permet d'éviter un débordement. En plus, il est prévu que les actions doivent avoir droit de vote. Si on supprime l'article 11, toutes ces garanties tombent. Reste le problème de l'article 52septies, § 1er, alinéa 2, inséré par l'article 11.

Cet alinéa prévoit que « le principe du recours... fait l'objet d'une concertation au sein du conseil d'entreprise ». Cet alinéa a fait l'objet d'un accord au sein du Conseil des ministres. La question s'est posée de savoir s'il ne fallait pas être plus précis au sujet de la consultation du conseil d'entreprise.

ling geenszins afbreuk doet aan de omschrijving van het begrip « vergoeding ». In de Franse tekst wordt het woord « rémunération » gebruikt, wat niet hetzelfde is.

Wat verstaat men overigens onder het woord « bepaling » ? Wordt heel het artikel 11 hiermee bedoeld ?

De Voorzitter meent uit de bespreking te mogen concluderen dat het niet de bedoeling is de bespreking te vertragen; daarom zou artikel 11 best uit het ontwerp worden gelicht. De sociale partners dienen te worden geraadpleegd en het zou goed zijn de adviesaanvraag te koppelen aan die van het voorstel-Cooreman.

Volgens de Voorzitter is het niet de taak van de Commissie het artikel 11 te amenderen.

De Commissie dient alleen advies te geven. De Commissie zou kunnen voorstellen dat het advies van de N.A.R. dient te worden ingewonnen analoog aan wat met het voorstel-Cooreman is gebeurd.

De vertegenwoordiger van de Minister van Justitie wijst erop dat artikel 11 *in extremis* in het ontwerp werd opgenomen op verzoek van de heer Moureaux, Vice-Eerste Minister.

De inhoud van dit artikel valt niet samen met een artikel dat zou handelen over de deelneming van de werknemers in de onderneming. Het wil waarborgen verlenen voor procedures die nog niet zijn ingevoerd.

Het artikel wil het beginsel van kapitaalverhogingen, alleen bestemd voor leden van het personeel, vastleggen en hoe dan ook de mogelijkheid uitsluiten dat die aandelen een verkapte vorm van bezoldiging worden. De Regering neemt volstrekt afstand van het beginsel van het aandeelhouderschap als vorm van loonvorming.

In zijn brief aan de Minister van Justitie heeft de Minister van Sociale Zaken duidelijk gezegd dat hij het met de inhoud van artikel 11 eens kan zijn op voorwaarde dat de aandelen niet om niet aan de werknemers worden uitgekeerd (*cf.* memorie van toelichting, blz. 27, laatste alinea).

Met die voorwaarde wil men een overrompeling voorkomen. Bovendien moet het gaan om aandelen met stemrecht. Indien artikel 11 wordt geschrapt, verdwijnen al die waarborgen. Er rest dan nog het probleem van artikel 52septies, § 1, tweede lid, dat door artikel 11 wordt ingevoegd.

Dit lid luidt als volgt : « Over het beginsel om over te gaan tot verrichting bedoeld in het vorige lid, moet in de ondernemingsraad overleg worden gepleegd. » De Ministerraad is het eens geworden over die tekst. Het was onder meer de vraag of de tekst over het raadplegen van de ondernemingsraad niet duidelijker moest worden geformuleerd.

Le gouvernement déposera un amendement qui précisera mieux le contenu de la consultation de ce conseil. Les mots « ainsi que les modalités sociales » seront insérés après le mot « précédent ».

Le représentant du ministre communique enfin que le Conseil central de l'Economie a déjà été saisi du problème. Eu égard à l'avis qui sera émis, des conclusions seront prises lors de la discussion du projet de loi à la Chambre des Représentants.

Il insiste encore une fois sur le fait qu'il y a une différence entre l'article 11 et une disposition hypothétique relative à une participation rémunérative.

Il serait regrettable de retarder la discussion du projet de loi pour une question qui, à certains égards, est confondue avec la problématique de la participation rémunérative.

A l'heure actuelle, toutes ces émissions se passent simplement dans le secret des conseils d'administration et sans demander l'avis du conseil d'entreprise tel que prévu par l'article 11 du projet.

Un membre réplique à cela que le conseil d'entreprise est compétent pour prendre connaissance de toutes les décisions financières et économiques importantes de l'entreprise. Le conseil d'entreprise prend donc seulement connaissance; la responsabilité de la décision incombe à l'employeur.

Tel est le contenu de la législation existante.

L'intervenant se demande si le but du projet est de modifier sur ce point la législation en vigueur.

Concernant les aspects sociaux, l'intervenant partage le point de vue d'un membre selon lequel le problème revêt une importance essentielle pour les relations de travail dans les entreprises et l'on ne comprendrait pas qu'il n'y ait aucune concertation ni aucune négociation à ce sujet au sein de l'entreprise. Négocier signifie parvenir à un accord et non pas simplement parvenir à un avis. L'intervenant souhaite que la Commission souligne, dans son avis, que le conseil d'entreprise parvienne à un accord sur les questions sociales.

Un membre est d'accord pour que l'on recueille l'avis du C.N.T. sur l'article 11, à la condition, toutefois, que le Gouvernement s'engage à en tenir compte quant au contenu du projet.

L'intervenant se réfère également à l'article 8, disposition qui a assurément autant d'importance que l'article 11. Il s'oppose à l'octroi de prêts en vue de l'acquisition éventuelle d'actions que permet l'article 8. Cela risque de placer le travailleur dans un lien de dépendance assurément non souhaitable.

De Regering zal bij amendement duidelijk maken over welke punten de Raad gehoord moet worden. Hij zal voorstellen na de woorden « bedoeld in het vorige lid » in te voegen de woorden « en over de sociale regels voor de toepassing ».

Tot slot deelt de vertegenwoordiger van de Minister mee dat men het probleem reeds voorgelegd aan de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. In het licht van het advies dat die zal uitbrengen, zal men de nodige initiatieven nemen bij de behandeling van het ontwerp in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

Spreker wijst er nogmaals op dat er wel degelijk een verschil bestaat tussen artikel 11 van het ontwerp en een mogelijke bepaling over het aandeel als een vorm van loon.

Het zou jammer zijn de behandeling van het ontwerp af te remmen voor een aangelegenheid die in bepaalde opzichten samenvalt met het probleem van het aandeel als vorm van loonvorming.

Momenteel wikkelt de Raad van Bestuur die uitgiften binnensmakers af en zonder het advies te vragen van de ondernemingsraad zoals artikel 11 van het ontwerp dat voorstelt.

Een lid repliceert hierop dat de ondernemingsraad bevoegd is om kennis te nemen van alle belangrijke financiële en economische beslissingen van de onderneming. De ondernemingsraad neemt dus alleen kennis, de verantwoordelijkheid voor de beslissing ligt bij de werkgever.

Dat is de inhoud van de bestaande wetgeving.

Het lid vraagt zich af of men nu met dit ontwerp de bestaande wetgeving op dit punt wil wijzigen.

Wat de sociale aspecten betreft, is de spreker het eens met een lid dat gesteld heeft dat het probleem van essentieel belang is voor de arbeidsverhoudingen in de ondernemingen en dat het onbegrijpelijk zou zijn dat daarover geen overleg, geen onderhandeling zou plaatsvinden in de onderneming. Onderhandelen betekent tot een akkoord komen en niet tot advies komen. Het lid wenst dat de Commissie in haar advies zou beklemtonen dat in de ondernemingsraad een akkoord moet worden gegeven over de sociale aangelegenheden.

Een lid is het ermee eens dat over artikel 11 advies aan de N.A.R. moet worden gevraagd, maar met dien verstande dat de Regering zich ertoe verbindt dat het advies invloed kan hebben op de inhoud van het ontwerp.

Het lid verwijst ook naar artikel 8, een bepaling die zeker even belangrijk is als artikel 11. Het lid zegt gekant te zijn tegen het verstrekken van leningen om eventueel aandelen te kopen, hetgeen door artikel 8 wordt mogelijk gemaakt. De werknemer dreigt daardoor in een positie van afhankelijkheid te komen, hetgeen zeker niet wenselijk is.

Un autre membre constate qu'au sein de la Commission se manifeste un réflexe consultatif tendant à faire porter les responsabilités aux travailleurs au sein des entreprises, ce qu'il regrette.

Un dernier intervenant fait encore les remarques suivantes :

— il sera difficile de faire la distinction entre les aspects sociaux et économiques;

— comme l'a déjà dit un autre membre, il faut que l'avis du C.N.T. (et/ou du C.C.E.) puisse influencer sur les travaux parlementaires. C'est l'évidence même.

Il y a, toutefois, lieu de tout mettre en œuvre pour que le Sénat puisse prendre connaissance de cet avis en temps opportun. En d'autres termes, il faut inciter les organes consultatifs à faire diligence;

— le représentant du Ministre a souligné à juste titre que ce qui est visé à l'article 11, c'est une « participation non rémunérative ». La technique inscrite à l'article 8 présente, toutefois, bel et bien un aspect rémunératif.

La Commission décide ensuite d'émettre, au sujet de l'article 11 du projet de loi, l'avis ci-après :

« La Commission des Affaires sociales,

Ayant, par suite d'une décision du Sénat du 7 mars 1991, consacré, lors de sa réunion du 14 mars 1991, une large discussion à l'article 11 du projet de loi susmentionné;

Considérant que, dans sa lettre du 14 mars 1991 dont copie en annexe, le bureau du Conseil national du travail a jugé préférable qu'un avis soit émis sur l'ensemble de ce projet de loi;

Rappelant qu'il est d'usage, pour les matières concernant les relations de travail, de demander l'avis du Conseil national du travail;

Soulignant en outre qu'il est de règle, lorsqu'un tel avis est demandé, de suspendre la discussion du projet ou de la proposition de loi et de ne la reprendre qu'après réception de l'avis;

Propose de demander l'avis du Conseil national du travail sur le principe de l'actionnariat des travailleurs en général et sur l'article 11 du projet de loi susmentionné en particulier. »

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 13 membres présents.

Le Rapporteur,
Y. OTTENBOURGH.

Le Président,
I. EGELMEERS.

Een ander lid constateert dat in de Commissie een consultatieve reflex tot uiting komt de verantwoordelijkheid op te nemen door de werknemers in de ondernemingen. Hij betreurt dat.

Een laatste spreker maakt nog de volgende opmerkingen :

— het zal moeilijk zijn een onderscheid te maken tussen de sociale en de economische aspecten;

— zoals een andere spreker reeds heeft gezegd, moet het advies van de N.A.R. (en/of de C.R.B.) invloed kunnen hebben op de parlementaire werkzaamheden. Dat is de evidentie zelf.

Men dient evenwel alles in het werk te stellen opdat de Senaat tijdig van dat advies kennis zou kunnen nemen of met andere woorden de adviesorganen dienen tot grote spoed te worden aangezet;

— de vertegenwoordiger van de Minister heeft terecht onderstreept dat het in artikel 11 gaat om een « participation non rémunérative ». Maar de techniek van artikel 8 vertoont wel degelijk een remuneratief aspect.

De Commissie beslist vervolgens het onderstaand advies over artikel 11 van het ontwerp van wet uit te brengen :

« De Commissie voor de Sociale Aangelegenheden,

Na, ingevolge een beslissing van de Senaat d.d. 7 maart 1991, ter vergadering van 14 maart 1991 een ruime bespreking te hebben gewijd aan artikel 11 van bovengenoemd ontwerp van wet;

Overwegende dat het Bureau van de Nationale Arbeidsraad bij brief van 14 maart 1991, waarvan een afschrift hierbij als bijlage wordt gevoegd, het raadzaam acht over dit ontwerp van wet in zijn geheel advies uit te brengen;

Eraan herinnerende dat het tot de geplogenheden behoort dat, voor aangelegenheden die de arbeidsverhoudingen betreffen, advies wordt gevraagd aan de Nationale Arbeidsraad;

Er voorts op wijzende dat het de regel is dat, wanneer zulk advies wordt gevraagd, de verdere parlementaire bespreking van een ontwerp of voorstel van wet wordt opgeschort en eerst dan hervat wordt wanneer het advies bekend is;

Stelt voor de Nationale Arbeidsraad om advies te verzoeken over het beginsel van het aandeelhouderschap van de werknemers in het algemeen en artikel 11 van het reeds vernoemd ontwerp van wet in het bijzonder. »

Dit verslag is goedgekeurd bij eenparigheid van de 13 aanwezige leden.

De Rapporteur,
Y. OTTENBOURGH.

De Voorzitter,
I. EGELMEERS.

ANNEXE

Monsieur L. VAN DEN BRANDE
Ministre de l'Emploi et du Travail
Rue Belliard 51-53
1040 BRUXELLES

Objet : Projet de loi modifiant les lois sur les sociétés commerciales coordonnées le 30 novembre 1935, dans le cadre de l'organisation transparente du marché des entreprises et des offres publiques d'acquisition.

Monsieur le Ministre,

Lors de la réunion qu'il a tenue ce jeudi 14 mars, le Bureau du Conseil national du travail a pris connaissance d'un projet de loi modifiant les lois sur les sociétés commerciales coordonnées le 30 novembre 1935, dans le cadre de l'organisation transparente du marché des entreprises et des offres publiques d'acquisition, qui comporte certains aspects sociaux.

Compte tenu de ceci, il estime qu'il serait opportun que le Conseil puisse y consacrer un examen et formuler son point de vue. Les membres du Bureau demandent dès lors qu'une consultation du Conseil soit organisée en ce sens.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Ministre, l'assurance de ma considération distinguée.

Pour la Présidente,

Le Secrétaire,

J. GLORIEUS.

BIJLAGE

De heer L. VAN DEN BRANDE
Minister van Tewerkstelling en Arbeid
Belliardstraat 51-53
1040 BRUSSEL

Onderwerp: Ontwerp van wet tot wijziging van de wetten betreffende de handelsvennootschappen gecoördineerd op 30 november 1935, in het kader van een doorzichtige organisatie van de markt van de ondernemingen en van de openbare overnameaanbiedingen.

Mijnheer de Minister,

Het uitvoerend dagelijks bestuur van de Nationale Arbeidsraad heeft tijdens zijn vergadering van donderdag 14 maart kennis genomen van een ontwerp van wet tot wijziging van de wetten betreffende de handelsvennootschappen gecoördineerd op 30 november 1935, in het kader van een doorzichtige organisatie van de markt van de ondernemingen en van de openbare overnameaanbiedingen. Aan die ontwerp-tekst zijn ook bepaalde sociale aspecten verbonden.

Het uitvoerend dagelijks bestuur acht het opportuun dat de Raad hieraan een onderzoek kan wijden en een standpunt kan innemen. De leden van het dagelijks bestuur vragen dan ook dat de Raad hierover wordt geraadpleegd.

Met bijzondere hoogachting,

Voor de Voorzitster,

De Secretaris,

J. GLORIEUS.